

ESG PRINCIPLES - A DRIVER OF SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT AND BUSINESS TRANSFORMATION

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

COLLECTION OF SCIENTIFIC ARTICLES

 <https://timeedu.uz/>

 24.10.2025 y.

2-TO'PLAM
2-MAXSUS SON/2025

“ESG tamoyillari – hududlarni barqaror rivojlantirish va biznesni transformatsiyalash drayveri” mavzuida Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani ilmiy maqolalar va tezislari to‘plami. -T.: TMII, 2025. – 752 bet.

Ushbu to‘plamda mamlakatimizda iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, ESG tamoyillari asosida hududlar va sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta’minlash, hududlarda “yashil” iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashning samarali iqtisodiy mexanizmlarini joriy qilish, yirik va o‘rta biznes korxonalari faoliyatini transformatsiyalash va raqobatbardoshligini oshirish, sanoat korxonalarida chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish, “yashil” texnologiyalar, sun’iy intellekt asosida atrof-muhitni muhofaza qilish, raqamli iqtisodiyot sharoitida mavjud sanoat ishlab chiqarishni raqamli transformatsiya qilish jarayonlarini jadallashtirish orqali ishlab chiqarish sanoatini “drayver” sohaga aylantirish istiqbollari hamda barqaror iqtisodiy o‘rta ta’minlashning turli yo‘nalishlariga bag‘ishlangan ilmiy tadqiqot materiallari keltirilgan.

To‘plamda keltirilgan materiallarning mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va keltirilgan huquqiy-me’yoriy hujjatlarning haqqoniyligi, tanqidiy fikr-mulohazalar va takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

Сборник научных статей и тезисов Международной научно-практической конференции на тему «Принципы ESG – драйвер устойчивого развития регионов и трансформации бизнеса». – Т.: ТМII, 2025. – 752 с.

В сборнике представлены материалы научных исследований, посвященные устойчивому экономическому развитию нашей страны, диверсификации производства, адаптации к изменению климата и смягчению его последствий, повышению эффективности природопользования, обеспечению устойчивого развития регионов и промышленных предприятий на основе принципов ESG, внедрению эффективных экономических механизмов поддержки «зеленой» экономики в регионах, трансформации деятельности крупного и среднего бизнеса и повышению его конкурентоспособности, управлению отходами и развитию циклической экономики на промышленных предприятиях, охране окружающей среды на основе «зеленых» технологий, искусственному интеллекту, перспективам превращения обрабатывающей промышленности в «драйверную» отрасль за счет ускорения процессов цифровой трансформации действующего промышленного производства в условиях цифровой экономики, а также различным направлениям обеспечения устойчивого экономического роста.

Авторы сами несут ответственность за содержание представленных в сборнике материалов, достоверность содержащихся в нем статистических данных и представленных нормативно-правовых документов, а также за критические высказывания и предложения.

Tahrir hay’ati: i.f.n., dotsent Sh.K. Narbayev

i.f.n., professor I.S. Xotamov

i.f.d., professor Sh.I. Alibekov

i.f.d., professor V.P. Kuznetsov

i.f.f.d., dotsent N. Nosirova

i.f.f.d., dotsent D. Mamasoatov

assis. G. Axmedova

assis. A. Qudratxojayev

Taqrizchilar: i.f.d., professor N.M. Maxmudov

i.f.d., professor A.A. Yadgarov

KIRISH SO‘ZI

ASSALOMU ALAYKUM, HURMATLI XALQARO ANJUMAN ISHTIROKCHILARI, AZIZ MEHMONLAR!

Sizlarni Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti hamda O‘zbekiston Ekologik Partiyasi Markaziy kengashi tomonidan tashkil etilayotgan mazkur Xalqaro ilmiy-amaliy anjumanda qutlashdan mamnunmiz!

Qadrli anjuman ishtirokchilari, bugun biz “ESG tamoyillari – hududlarni barqaror rivojlantirish va biznesni transformatsiyalash drayveri” mavzusida Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman o‘tkazmoqdamiz. Bugungi anjumanning asosiy maqsadi mamlakatimizda iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish, tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish, ESG tamoyillari asosida hududlar va sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishini ta’minlash, hududlarda “yashil” iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlashning samarali iqtisodiy mexanizmlarini joriy qilish, yirik va o‘rta biznes korxonalari faoliyatini transformatsiyalash va raqobatbardoshligini oshirish, sanoat korxonalarida chiqindilarni boshqarish va sirkulyar iqtisodiyotni rivojlantirish, “yashil” texnologiyalar, sun’iy intellekt asosida atrof-muhitni muhofaza qilish masalalari bo‘yicha amalga oshirilayotgan ishlar, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llarini chiqur tahlil qilgan holda ilmiy amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan imzolangan qaror va farmonlar, Vazirlar Mahkamasi qarorlari, amalga oshirilayotgan islohotlar ushbu anjuman mavzusining naqadar dolzarbligini anglatadi. Yurtboshimiz tomonidan 2025-yilni “Atrof-muhitni asrash va “yashil” iqtisodiyot yili” deb nomlanishi hamda ushbu yo‘nalishda qabul qilingan Davlat dasturida belgilangan vazifalarning ijrosini ta’minlashda ma’lum ma’noda anjumanning ham o‘z hissasi bo‘ladi deb umid qilamiz.

Anjuman natijalaridan kutilayotgan ilmiy, ijtimoiy va iqtisodiy samaradorlik quyidagilarda o‘z ifodasini topadi:

Ilmiy samaradorlik – anjumandan kutilayotgan ilmiy-amaliy natija mamlakatimiz hududlarida barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta’minlash, sanoat korxonalarining atrof-muhitga bo‘lgan e’tiborini yanada kuchaytirish, biznes strategiyalarini takomillashtirish, shu bilan birga hududlar darajasida barqaror rivojlanishni amalga oshirish darajasini tahlil qilish, “atrof-muhit, jamiyat, boshqaruv” (ESG) tamoyillariga mos holda faoliyat ko‘rsatishlariga erishishning ustuvor yo‘nalishlarini tahliliy o‘rganish asosida olingan natijalarni umumlashtirib ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Ijtimoiy samaradorlik – muhokama qilinadigan masalalarning har birida ijtimoiy samara alohida o‘rin egallaydi. Chunki ESG-tamoyillarining asosiy xususiyati ham ijtimoiy sohaga yuqori darajada e’tibor qaratilishidadir. Shu jihatdan ijtimoiy samarani iqtisodiy jihatdan baholash, bu yo‘nalishda mavjud amaliyotlarni ilmiy tahlil qilishning konseptual yondashuvlarini ishlab chiqishga, hududlarda va biznes sohasida izchil islohotlarni amalga oshirish orqali jamiyatni rivojlantirish, aholining turmush darajasini yaxshilash, barqaror daromad manbalarini shakllantirish, tabiiy resurslar tejamkorligiga erishish asosida kelajak avlod uchun zahiralarini saqlab qolish, aholini ijtimoiy himoya qilish tizimini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Iqtisodiy samaradorlik - iqtisodiy faoliyatning faol ishtirokchilaridan biri ishlab chiqarish korxonalaridir, ular tomonidan mahsulot ishlab chiqarish jarayonida sezilarli darajada uglerod izi qoldiriladi. Shaffof va ekologik toza ma’lumotlarni taqdim etish atrof-

muhitni muhofaza qilish qonunchiligiga rioya qilish uchun zarurdir. Iqtisodiy samaradorlik jihatidan mavzu doirasida muhokama qilinadigan har bir masala katta ahamiyatga ega. Birinchidan, sohada qonunchilik bazasini mustahkamlash; ikkinchidan, korxonalarda ESG tamoyillarini joriy yetishning iqtisodiy samaradorligini baholash uslubiyotini ishlab chiqish; uchinchidan, hududlarning barqaror rivojlanishi uchun mavjud salohiyatini baholash va shu asosda sohalarni diversifikatsiya qilish imkoniyatining vujudga kelishi, to'rtinchidan, korxona va tarmoqlarni rivojlantirishda "yashil" investitsiyalarni jalb qilish hamda ulardan samarali foydalanishga keng yo'l ochiladi.

Albatta bunday o'zgarishlar, texnologik taraqqiyotga hamohang ravishda, qo'shimcha imkoniyatlarni ochishga va rivojlanishning yangi strategiyalarini ishlab chiqishga keng imkoniyatlar yaratmoqda.

Lekin shu bilan bir qatorda, iqtisodiyotni raqamlashtirish va bunday sharoitda biznesni rivojlantirish jarayonlarida, o'ziga xos muammolar va turli savollar ham yuzaga kelmoqda.

Bunday masalalarni o'rganib, uning yechimlarini topish uchun Toshkent menejment va iqtisodiyot institutining professor-o'qituvchilari tomonidan ham turli ilmiy tadqiqotlarni olib borish yo'lga qo'yilgan. Ularning tadqiqotlari natijalaridan - o'quv jarayonlarida, ta'lim sifatini oshirish maqsadlarida, keng foydalaniladi.

Bu o'z navbatida, institutda menejment, iqtisodiyot va axborot texnologiyalari sohalarida tayyorlanadigan malakali mutaxassislarning nafaqat nazariy bilimlarini, balki amaliy ko'nikmalarini ham oshirishga hizmat qiladi.

Bundan tashqari, institutda innovatsion dasturlar va loyihalar orqali talabalarni yangi texnologiyalar bilan tanishtirish, ularda raqamli iqtisodiyot va global biznes muhitida raqobatbardosh bo'lish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

Xalqaro ilmiy-amaliy anjumanni o'tkazishda hamkorlik qilayotgan O'zbekiston Ekologik Partiyasi Markaziy kengashiga, anjumanda ishtirok etayotgan O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi, O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi, BMT ning UNDP loyihasi vakillariga, Federal davlat byudjeti oliy ta'lim muassasasi Kozma Minin nomidagi Nijniy Novgorod davlat pedagogika universiteti, Umumrossiya davlat adliya universitetining (VGUYU) Shimoliy-Kavkaz instituti (filiali), Umumrossiya davlat adliya universitetining (VGUYU) Rostov instituti (filiali), Kazpotrebsoyuz Karaganda universiteti, Kyungdong Universiteti (Koreya Respublikasi), tashkilot va korxonalarining mutaxassislari, xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlarga o'z minnatdorchiligimizni izhor qilamiz.

Bugun sizlarning e'tiboringizga taqdim etiladigan taqdimotlar va fikrlar - bizni zamonaviy iqtisodiyotning yangi talablariga mos keladigan biznes modellarni yaratishga ilhomlantiradi.

Biz bu jarayonda, o'z tajribamizni almashish va birgalikda muammolarni hal qilish uchun yangi g'oyalarni kashf etishni maqsad qilamiz.

Umid qilamanki, anjumanimiz samarali va foydali bo'ladi.

Har biringizning ishtirokingiz va hissangiz bu jarayonda juda muhim.

Keling, birgalikda yangiliklarga ochiq bo'lib, innovatsion yechimlarni izlaylik!

Bugungi anjuman ishiga va unda ishtirok etayotgan barcha ishtirokchilarning ilmiy-ijodiy faoliyatlariga ulkan muvaffaqiyatlar tilaymiz!

Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti rektori

X. Axmedov

MUNDARIJA / ОГЛАВЛЕНИЕ

I SHO‘BA. IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH, ISHLAB CHIQRISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH, IQLIM O‘ZGARISHI OQIBATLARIGA MOSLASHISH VA ULARNI YUMSHATISH, TABIIY RESURLARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	11
HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH DASTURLARINI XALQARO STANDARTLAR TIZIMIGA MOSLASHTIRISH IMKONIYATLARI	
Abdulloyev A.J., N.K.Sharapova	11
АНАЛИЗ ГОТОВНОСТИ УНИВЕРСИТЕТОВ К ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ В ОБЛАСТИ УПРАВЛЕНИЯ УСТОЙЧИВЫМ ПРЕДПРИЯТИЕМ И РЕАЛИЗАЦИИ ESG-КОНЦЕПЦИИ	
Кузнецов В.П., Назарова Е.Н.	23
ЭКОНОМИКО-ПРАВОВОЙ КОНТРОЛЬ КАК МЕТОД ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ	
Алибеков Ш.И.	33
ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТАРКИБИНИ БОЗОР КОНЪЮНКТУРАСИ ЎЗГАРИШИГА МОС ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ	
Чариев К.А., Абдулазизов Ш.А.	37
BARQAROR RIVOJLANISHDA YASHIL ENERGIYA TEXNOLOGIYALARINING AHAMIYATI	
Asamxodjayeva S.Sh.	48
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH JARAYONIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARINI KENGAYTIRISH ISTIQBOLLARI	
Meyliqulov Sh.X.	56
МЕХАНИЗМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТЬЮ В КОМПАНИЯХ	
Киясов Б.Н.	60
РАЗРАБОТКА И ВНЕДРЕНИЕ СИСТЕМЫ КРІ ДЛЯ УПРАВЛЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬЮ СОТРУДНИКОВ НА ПРЕДПРИЯТИИ	
Ўқбар Айдын	66
TO‘QIMACHILIK KORXONALARIDA INNOVATSION XATARLARNI BOSHQARISH VA HUDUDIY “YASHIL” IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	
Rashidov J.X.	72
“QURILISH SOHASI FAOLIYATIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH”	
Alimov O.S.	82
O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTINI MAKROIQTISODIY BARQAROR RIVOJLANTIRISH TANHILI	
Nazirova S.X.	89
ПОВЫШЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ПРОИЗВОДСТВА ОДЕЖДЫ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	
Ахмедова Г.А.	99
ОПТИМИЗАЦИЯ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ В НИЖЕГОРОДСКОЙ ОБЛАСТИ НА ПРИМЕРЕ КОМПАНИИ «ГРУППА ГАЗ»	
Лаврентьева Е.В., Пахомичева А.С.	107
БЕРЕЖЛИВОЕ ПРОИЗВОДСТВО КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ	
Лаврентьева Е.В., Султанова Л.Л.	113
ТЕНДЕНЦИИ И ПРОБЛЕМЫ РОССИЙСКИХ РЕГИОНОВ ПО ВНЕДРЕНИЮ ESG – СТАНДАРТОВ	
Набоков В.И., Некрасов К.В.	121
ЎЗБЕКИСТОНДА КИРУВЧИ ТУРИЗМНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШДА АУТСОРСИНГ ХИЗМАТЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ ЗАРУРАТИ	
Рискулов Р.Б.	125
KORXONADA BREND EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-USLUBIY JIHATLARI	
Sa’dulloyev H.I.	134

RAQAMLI IQTISODIYOTNING MAMLAKAT IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA’SIRI VA “RAQAMLI O‘ZBEKISTON – 2030” STRATEGIYASINI AMALGA OSHIRISHDAN KUTILAYOTGAN NATIJALAR TAHLILI	
Sharipova Sh.B.	140
O‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	
Sharipov I.B.	147
РАЦИОНАЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ТЕРРИТОРИИ ДЕХКАНСКИХ ХОЗЯЙСТВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ГЕОИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ	
Ашуров А.Ф.	155
II SHO’BA. “YASHIL” TEXNOLOGIYALAR, SUN’IY INTELEKT VA ENG YAXSHI TEXNOLOGIYALAR (BAT) ASOSIDA ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH	164
OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION MENEJMENTNI RIVOJLANTIRISH: RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI INTEGRATSIYA QILISH YO’LLARI	
Yuldashev I.B.	164
ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ МОДЕЛЬ «УНИВЕРСИТЕТ 4.0»: ПОДГОТОВКА КАДРОВ ДЛЯ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ НИЗКОУГЛЕРОДНОГО ПЕРЕХОДА	
Кузнецова С.Н., Цыбуцинина И.Е., Фролов Ю.С., Горев Н.А.	168
SUN’IY INTELEKT VA REAL VAQT TIZIMLARI ASOSIDA HUDUDIY AVTOMOBIL YO’LLARI MUHANDISLIK INSHOATLARINI LOYIHALASH JARAYONINI MODELLASHTIRISH	
Norinov M.U., Zikrayev A.A.	177
REAL VAQT TIZIMLARI VA SUN’IY INTELEKT ASOSIDA EKOLOGIK MONITORINGNI AVTOMATLASHTIRISHNING ILMIY-ASOSIY YO’NALISHLARI	
Ergashev O.M.	186
ИҚЛИМ ЎЗГАРИШЛАРИ ШАРОИТИДА АГРАР СОҲАНИ БАРҚАРОР РИВОЖЛАНТИРИШДА СУҒУРТА МЕХАНИЗМИНИНГ РОЛИ	
Вахобов А.Р.	195
ИНСОН ВА АТРОФ-МУҲИТ УЙҒУНЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ ЙЎЛЛАРИ.	
Йўлдошев Н.Қ.	202
SUN’IY INTELEKTDAN ATROF-MUHITNI MUHOFAZALASHDA FOYDALANISH	
Nasriddinov I.X., Tulyaganov E.J.	209
O‘ZBEKISTONDA KO‘ZI OJIZ SHAXSLARNING IQTISODIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK IMKONIYATLAR	
Isayev K.A., Qurbanov A.G’.	215
ЧОРВАЧИЛИК ХЎЖАЛИКЛАРИ ВА УЛАРГА ХИЗМАТ КЎРСАТУВЧИ СУБЪЕКТЛАР ЎРТАСИДА КООПЕРАЦИЯ МУНОСАБАТЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ АҲАМИЯТИ	
Худайбердиев Ў.Э.	221
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA TIZIMI RIVOJLANISHI SHAROITIDA BIZNESNI BOSHQARISH VA TASHKIL QILISH	
Kambarova Sh.M.	228
BARQAROR INVESTITSIYALAR VA ESG ME’ZONLARI: NAZARIY TAHLIL	
Maxmasobirova N.U.	235
“O‘ZBEKISTON SANOAT TARMOQLARIDA ESG TAMOYILLARIGA ASOSLANGAN BOSHQARUV MECHANIZMLARINI JORIY ETISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH”	
Rusatamov Z.X.	241
THE ROLE OF ESG PRINCIPLES IN ATTRACTING INSTITUTIONAL INVESTORS IN CORPORATE GOVERNANCE	
Sadikova M.A.	249
OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY DIVERSIFIKATSIYANING O‘RNI	
Daminova O.M.	254
КОНФУЦИАНСКИЕ ИДЕИ В КОРПОРАТИВНОМ УПРАВЛЕНИИ УЗБЕКИСТАНА	
Нарзуллаева Г.С., Сайфуллаева М.И., Носирова Н.Д.	262
YASHIL TEXNOLOGIYALAR VA SUN’IY INTELEKTNING SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI AHAMIYATI	
Yakubova U.A.	278

HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY–INSTITUTSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA BU YO‘NALISHDAGI DAVLAT SIYOSATI	
Qo‘chqorova M.U.	284
INKLYUZIV IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATI RIVOJLANISHINING XORIJIY TAJRIBALARI	
Qurbanov A.G‘.	291
GLOBAL BIZNESDA INNOVATSIYALAR VA ULARNING XUSUSIYATLARI	
Murtazaev O.O.	298
SANOAT KORXONALAR BARQAROR RIVOJLANISHINING NAZARIY-USLUBIY JIHATLARI	
Ismatulloeva M.F.	304
TRANSPORT XIZMATLARINI IQTISODIYOTDA TUTGAN O‘RNI VA VAZIFALARI	
Karimova Sh.U.	311
ФИНАНСОВОЕ ОЗДОРОВЛЕНИЕ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ АГРОБИЗНЕСА КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ И СОКРАЩЕНИЯ БЕДНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ	
Адиллов Ш.Ш.	315
III SHO‘BA. ESG TAMOIYILLARI ASOSIDA HUDUDLAR VA SANOAT KORXONALARINING BARQAROR RIVOJLANISHINI TA‘MINLASH YO‘NALISHLARI.....	325
“SANOAT-5.0” VA BARQARORLIK: ASOSIY TENDENSIYALAR VA MUAMMOLAR	
Xotamov I.S., Qudratxo‘jayev A.K.	325
ФИНАНСОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ КАК ДРАЙВЕР УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ	
Мырзалиева Г.А., Байкенжеева Д.Б.	334
QISHLOQ XO‘JALIGIDA RESURSLARDAN OQILONA FOYDALANISH YO‘LLARI	
Asamxodjayeva Sh.Sh., Qodirov S.Q.	341
ESG TAMOIYILLARI HUDUDIY IQTISODIY SIYOSATDA: BARQAROR RIVOJLANISHNING YANGI PARADIGMASI	
Zaynutdinov I.S.	348
ESG TAMOIYILLARI ASOSIDA SANOAT CHIQINDILARINI QAYTA ISHLASHNING BARQAROR RIVOJLANISHGA TA‘SIRI	
Yusupov U.M.	353
AGLOMERATSIYALARNING “YASHIL” IQTISODIYOT RIVOJLANISHIGA TA‘SIRI	
Mardonov Sh.	362
O‘ZBEKISTON UZUMCHILIK KORXONALARINING EKSPORT SAMARADORLIGIGA EKO-MARKETING TA‘SIRINI TAHLIL QILISHDA SUN‘IY INTELLEKT VA MASHINAVIY O‘RGANISHGA ASOSLANGAN YANGI EKONOMETRIYA YONDASHUVI	
Usmonova Diyora Mahmud qizi	367
O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA SANOATNI TUTGAN O‘RNI.....	379
Matchanova Ma‘rifat Ikramovna.....	379
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISH JARAYONIDA RAQAMLI BANK XIZMATLARINI KENGAYTIRISH ISTIQBOLLARI	
Meyliqulov Sh.X.	384
AVTOMOBILSOZLIKDA MAHALLIYLASHTIRISHNI RIVOJLANTIRISHDA IKKINCHI DARAJALI YETKAZIB BERUVCHILARNING O‘RNI VA ULARNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI	
Qobilov R.Sh.	388
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МОДЕЛЕЙ ЭФФЕКТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИМИ РЕСУРСАМИ В КОМПАНИЯХ	
Аділ Ф.С.	392
ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ МОДЕЛЕЙ И МЕТОДОВ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ В КОМПАНИЯХ	
Жолдасова А.Б.	397
ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ РАЗРЕШЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫХ КОНФЛИКТОВ	
Кемпірәлі Е.Қ.	404
РЕИНЖИНИРИНГ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ: ШАГИ К ИХ АВТОМАТИЗАЦИИ	
Пернебаев Е.Б.	409
ВНЕДРЕНИЕ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫМИ ИЗМЕНЕНИЯМИ НА ПРЕДПРИЯТИИ	

Рахатова Ж.Н.	414
HUDUDLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-INSTITUTSIONAL ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA BU YO'NALISHDAGI DAVLAT SIYOSATI	
Musulmonova Sh., Hikmatov M.	422
SANOAT KORXONALARIDA ESG TAMOYILLARINI JORIY ETISHNING MILLIY VA XORIJIY TAJRIBASI	
Toxirov J.M.	426
GREEN CAR: QISHLOQ XO'JALIGIDA NAZORATNI YENGILLASHTIRUVCHI AQLLI ROBOT	
Qurbonov Sh.B.	434
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINING TAHLILI	
Baxromov A.B.	437
XALQARO AUDIT STANDARTLARIGA MUVOFIQ AUDITORLIK TEKSHIRUVLARINI YTKAZISH MASALALARI	
Ahmadjonov A.K.	443
ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ ИШТИРОКИДАГИ КОРХОНАЛАРНИ ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ ҚИЛИШ: ИНСТИТУЦИОНАЛ АСОСЛАР, ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАР ИНТЕГРАЦИЯСИ ВА РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ	
Ashurov Z.A.	448
IV SHO'BA. KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI TRANSFORMATSIYALASH VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	459
KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARI EKSPORT FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	
Mamasoatov D.R.	459
РЕСТРУКТУРИЗАЦИЯ В СФЕРЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЗАНЯТОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: АНАЛИЗ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ТРУДА	
Abduraimova N.P.	464
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA BIZNES JARAYONLARINI BOSHQARISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI	
Suyunov Y.B.	479
АРАБСКАЯ РЕСПУБЛИКА ЕГИПЕТ НА ПУТИ К УСТОЙЧИВОМУ ЭКОНОМИЧЕСКОМУ РОСТУ	
Ziyadullaeva L.C.	487
THE IMPACT OF THE CHINA-KYRGYZSTAN-UZBEKISTAN RAILWAY ON UZBEKISTAN'S ECONOMIC DEVELOPMENT: MECHANISMS, EFFECTS, AND POLICY RESPONSES	
Ye Maoqing.	492
XORIJIY INNAVATSION INVESTITSİYALARNI JALB ETISH DOLZARBLIGI	
Tulyaganov E.J., Ubaydullayeva G.E.	502
QURG'OQCHIL MINTAQALARDA KICHIK AGROBIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	
Qulliyev O.A.	507
BANKLARNING MOLİYAVIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA KAPITAL VA AKTIVLAR RENTABELLIGINING AHAMIYATI	
Alimjanova D.S.	516
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИЯМИ В БИЗНЕС-СФЕРЕ	
Rahymjanova A.A.	519
MAMLAKATIMIZDA EKSPORT JARAYONLARINI BARQARORLASHTIRISH OMILLARI	
Abdvaliyev Sh.X.	524
SANOAT KORXONALARIDA HR MENEJMENT TIZIMINI JORIY ETISH VA XODIMLARNI BOSHQARUV HOLATI TAHLILI	
Toshtemirov S.G'.	534
INSON RESURSLARINI BOSHQARISHDA MOTIVATSIYA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	
Abdufattoxova H.	539
AVTOMATLASHTIRILGAN BUYUMLARNI SARALOVCHI ROBOTLAR	
G'ulomov X.A.	545

APPLICATION OF ESG PRINCIPLES AS A WAY TO INCREASE COMPETITIVENESS IN THE MANAGEMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES	
Kurbanov U.A., Kurbanova Sh.Y., Alimova D.T.	548
ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА РЫНОК ТРУДА.	
Фарходова Ш.Ш.	554
СОВРЕМЕННЫЕ НОВЕЙШИЕ ТЕХНОЛОГИИ В ЭКОНОМИКЕ И БИЗНЕСЕ: РОЛЬ В СОЦИАЛЬНО- ЭКОНОМИЧЕСКОМ РАЗВИТИИ РК	
Агабекова Ш.Н., Бокушева С., Байкенжеева Д.Б.	557
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ В РЕГИОНАХ КАЗАХСТАНА: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ	
Жартай Ж.М., Саттыбаева Д.М., Рахимова А.Н., Никкель Л.Д.	565
O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH: MUAMMOLAR VA IMKONIYATLAR	
Vahangurov O.O.	571
O‘ZBEKISTONNING YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH YO‘LLARI VA USTUVORLIKLARI	
Luqmanov B.M.	577
KAPITAL TANQISLIGI SHAROITIDA MOLIVAVIY RESURLARNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH	
Arziyev S.	585
V SHO‘BA. ESG STANDARTLARIGA MOS KELADIGAN INVESTITSIYA LOYIHALARINI QO‘LLAB-QUVVATLASH, DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK VA XALQARO MOLIVA INSTITUTLARI	590
SANOAT KLASTERLARI – SANOAT SALOHİYATINI OSHIRISHNING STRATEGİK YO‘NALISHI SIFATIDA	
Sobirov A.A.	590
АНАЛИЗ ВА СИНТЕЗ МЕТОДЛАРИНИНГ ЭВОЛЮЦИЯСИ	
Дусмуратов Р.Д., Носирова Н.Ж.	597
ESG-ФАКТОРЫ В ПРИНЯТИИ ИНВЕСТИЦИОННЫХ РЕШЕНИЙ: ОПЫТ И ПЕРСПЕКТИВЫ	
Ким Л.Н., Елтаев Н.К.	606
КЛЮЧЕВЫЕ АСПЕКТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОДДЕРЖКИ «ЗЕЛЁНОЙ» ЭКОНОМИКИ НА ПРИМЕРЕ НИЖЕГОРОДСКОЙ ОБЛАСТИ	
Ремизова И.В.	614
TIJORAT BANKLARIDA DAVLAT MAQSADLI DASTURLARINI MOLIVALASHNING ILG‘OR XORIJ TAJRIBALARI	
Shodiyev Sh.S.	620
ВЛИЯНИЕ ЗЕЛЁНЫХ ИНВЕСТИЦИЙ НА ИНВЕСТИЦИОННУЮ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВ	
Усманова Ю.	623
YASHIL ENERGETIKA SOHASIDA INVESTITSIYALARNING ROLI	
Primov S.F.	632
ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ В РАМКАХ ЗЕЛЕННЫХ РАБОЧИХ МЕСТ	
Хувайдуллаева И.Х.	638
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INVESTITSIYALARNI JALB QILISH	
Primov S.F.	642
ТИЖОРАТ БАНКЛАРИНИНГ ФАОЛИЯТИДА УЧРАЙДИГАН РИСКЛАР ВА УЛАРНИ БАРТАРАФ ЭТИШ ЙЎЛЛАРИ	
Хусанбоев А.Ғ.	647
ВЛИЯНИЕ ПРИНЦИПОВ ESG НА РЕЗУЛЬТАТЫ ПЕРВИЧНОГО ПУБЛИЧНОГО РАЗМЕЩЕНИЯ АКЦИЙ: КОМПЛЕКСНЫЙ АНАЛИЗ	
Сайдуллаев Ш.	653
РАНВАР КАДРЛАРИНИНГ БОШҚАРУВ КОМПЕТЕНСИЯЛАРИНИ РИВОJЛАНТИРИШДА RAQAMLI TECHNOLOGIYALARNING O‘RNI	
Olimov S.A.	660
MILLIY IQTISODIYOTDA KICHİK TADBIRKORLIKNING O‘RNI VA AHAMIYATI	
Kurbanova Sh.Y., Yusupov A.A.	667
ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ТРАНСФОРМАЦИЮ БИЗНЕС-МОДЕЛЕЙ И ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ	

Koptaeva G.I., Bekebaeva M.O.	672
HUDUDLAR TASHQI IQTISODIY STRATEGIYALARINI SHAKLLANTIRISHNING XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI	
Toshboyev M.M.	680
QISHLOQ XO'JALIGIDA KLASSTERLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA DAVLAT SUBSIDİYALARINING AHAMIYATI	
Yuldasheva D.K.	689
O'ZBEKISTONDA JISMONIY TARBIYA VA SPORTNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY-IJTIMOIIY AHAMIYATI	
Mamatov M.N.	699
RAQAMLI-ELEKTRON PULLAR VA KRIPTOVALYUTALAR FARQLARI	
Matchanov T.M., Matchanova M.I.	703
AXBOROT TIZIMLARI XUSUSIYATLARI	
Norinov M.U., Abdulxamid A.I., Oripov O.I., Madaminov F.R.	709
CHIQUINDILARNI QAYTA ISHLASH SANOATI VA ATROF-MUHITGA SALBIY TA'SIRINI KAMAYTIRISH YO'LLARI	
Tursunqulov Sh.R.	715
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA ISHLAB CHIQUARISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH VA IQLIM O'ZGARISHI OQIBATLARIGA MOSLASHISH MEXANIZMLARI	
Abduraxmanova Z.T., Rustamova M.M.	722
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI SANOATDA EKOLOGIK SAMARADORLIKNI OSHIRISH	
Hasanov H.X.	727
SHADOW ECONOMY EXPOSED: THE HIDDEN FORCES SHAPING ECONOMY.	
Arziev Sh.R.	735
TIJORAT BANKLARIDA INNOVATSION MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH MEXANIZMLARI	
Axmedova D.B.	741

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Shokurova N. "Chiqindilarni qayta ishlash jarayonida ekologik xavfsizlik", O'zbekiston Milliy Akademiyasi, 2023.
2. Abdullaeva N. "Qayta ishlash sanoati va uning iqtisodiy ahamiyati", Iqtisodiyot tadqiqotlari, 2022.
3. Murodov A. "Ekotizim va chiqindilar: zamonaviy yondashuvlar", Navoi, 2023.
4. Bai R. (2018). Plastic Waste Recycling and its Environmental Impact. Environmental Science & Technology, 52(4), 1234-1245.
5. Elhaddad, M. (2017). Biological Treatment of Organic Waste: A Sustainable Approach. Waste Management, 58, 112-120.
6. Ma Y. et al. (2019). Innovative Recycling Technologies for Industrial Waste. Journal of Environmental Engineering, 45(1), 65-77.

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA ISHLAB CHIQARISHNI DIVERSIFIKATSIYA QILISH VA IQLIM O'ZGARISHI OQIBATLARIGA MOSLASHISH MEXANIZMLARI

Abduraxmanova Zuxra Toxir qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti tayanch doktoranti
Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti
"Biznes boshqaruvi va moliya" kafedrasida asisstanti
E-mail: zuxraxasanova2302@gmail.com

Rustamova Mehriqiy Muxtor qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti tayanch doktoranti
Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti
"Biznes boshqaruvi va moliya" kafedrasida asisstanti

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish jarayonida ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, iqlim o'zgarishi oqibatlariga moslashish va ularni yumshatish hamda tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda O'zbekiston iqtisodiyoti misolida so'nggi yillarda amalga oshirilgan strukturaviy o'zgarishlar, ekologik barqarorlikni ta'minlash bo'yicha davlat siyosati, "yashil iqtisodiyot" konsepsiyasi hamda innovatsion texnologiyalarni joriy etishning ahamiyati yoritilgan.*

***Kalit so'zlar:** Barqaror rivojlanish, diversifikatsiya, iqlim o'zgarishi, yashil iqtisodiyot, tabiiy resurslar, ekologik siyosat.*

***Аннотация.** В статье анализируются вопросы диверсификации производства, адаптации к изменению климата и смягчения его последствий, а также повышения эффективности использования природных ресурсов в процессе устойчивого развития экономики. В исследовании освещаются структурные изменения, реализованные в последние годы, государственная политика по обеспечению экологической устойчивости, концепция «зеленой экономики» и важность внедрения инновационных технологий на примере экономики Узбекистана.*

Ключевые слова: Устойчивое развитие, диверсификация, изменение климата, зеленая экономика, природные ресурсы, экологическая политика.

Abstract. This article analyzes the issues of diversification of production, adaptation to and mitigation of the consequences of climate change, and increasing the efficiency of natural resource use in the process of sustainable economic development. The study highlights the structural changes implemented in recent years, the state policy on ensuring environmental sustainability, the concept of “green economy”, and the importance of introducing innovative technologies, using the example of the economy of Uzbekistan.

Keywords: Sustainable development, diversification, climate change, green economy, natural resources, environmental policy.

Kirish

Global iqtisodiyotda barqaror rivojlanish masalasi bugungi kunda eng dolzarb mavzulardan biri sifatida qaralmoqda. Iqtisodiy o'sishning yangi modeli-bu faqat yalpi ichki mahsulotning o'sish sur'atlarini emas, balki ijtimoiy farovonlik, ekologik muvozanat va resurslardan samarali foydalanishni ham o'z ichiga oladi. Shu nuqtayi nazardan, O'zbekiston Respublikasi ham iqtisodiy islohotlarning yangi bosqichida “Yashil iqtisodiyot” tamoyillariga asoslangan barqaror rivojlanish yo'lini tanlagan. Iqlim o'zgarishi, global isish, suv resurslarining qisqarishi va tabiiy ofatlar chastotasining ortishi iqtisodiyotning barcha tarmoqlariga bevosita ta'sir qilmoqda. Shu sababli, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, ya'ni tarmoqlarni kengaytirish, yangi yo'nalishlarni rivojlantirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va ekologik moslashuvni kuchaytirish zarur. O'zbekiston sharoitida iqlim omili iqtisodiyotning deyarli barcha segmentlariga - qishloq xo'jaligidan tortib, energetika, transport va xizmat ko'rsatish sohalarigacha o'z ta'sirini o'tkazmoqda. Shu bois, iqlim o'zgarishining iqtisodiy oqibatlarini kamaytirish, resurslardan oqilona foydalanish va ishlab chiqarish jarayonlarini diversifikatsiya qilish mamlakat barqaror rivojlanish strategiyasining asosiy ustuvor yo'nalishiga aylangan.

Adabiyotlar tahlili

Iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish va ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish bo'yicha ilmiy adabiyotlarda turli yondashuvlar shakllangan. BMT, Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi va boshqa xalqaro tashkilotlar hisobotlarida iqtisodiy barqarorlikning asosiy mezonlari sifatida iqtisodiy o'sish sur'atlari, ekologik muvozanatni saqlash hamda ijtimoiy farovonlik ko'rsatkichlari ajratib ko'rsatiladi (UNDP, 2023; World Bank, 2022).

B.T. Bayxonov (2019) o'z tadqiqotlarida O'zbekiston iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda sanoat tarmoqlarining diversifikatsiyasi va ishlab chiqarishning texnologik modernizatsiyasi muhim o'rin tutishini ta'kidlaydi. Muallifning fikricha, iqtisodiyotning ayrim tarmoqlariga haddan tashqari tayanish iqtisodiy xavfsizlikni pasaytiradi, shuning uchun tarmoq strukturasini kengaytirish zarur.

V.Q. Qobulov (2020) iqtisodiy o'sish jarayonlarini ekologik omillar bilan bog'liq holda tahlil qilib, resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish uchun energiya tejovchi texnologiyalarni joriy etish zarurligini qayd etadi. Shuningdek, muallif ekologik siyosatni iqtisodiy rejalashtirish tizimiga integratsiya qilishni taklif etadi.

S.S. G'ulyamov (2021) esa iqtisodiy barqarorlikni innovatsion rivojlanish bilan bevosita bog'laydi. Uning tadqiqotlarida raqamli texnologiyalar, "yashil iqtisodiyot" konsepsiyasi hamda ekologik menejment tizimlarini ishlab chiqarish sohalariga joriy etish orqali uzoq muddatli barqaror o'sishga erishish mexanizmlari tahlil qilingan.

N.M.Mahmudov (2022) fikricha, iqtisodiy diversifikatsiya faqat sanoat tarkibini emas, balki hududiy rivojlanish modelini ham o'zgartiradi. U mintaqaviy iqtisodiyotda energiya manbalaridan foydalanish, resurslarni qayta taqsimlash va yangi ishlab chiqarish klasterlarini yaratish orqali iqlim o'zgarishiga moslashish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Xalqaro miqyosda esa J.Sachs (2015) va N.Stern (2016) kabi olimlar barqaror rivojlanishning global tamoyillarini ishlab chiqqan bo'lib, ular iqtisodiy o'sishning ekologik cheklovlar bilan uyg'un bo'lishi zarurligini ta'kidlaydi. Ayniqsa, Sachsning "The Age of Sustainable Development" asarida ishlab chiqarish tizimlarini "yashil transformatsiya" orqali modernizatsiya qilish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida ko'rsatiladi.

Shuningdek, OECD (2021) hisobotlarida resurslardan oqilona foydalanish, energiya samaradorligini oshirish va uglerod chiqindilarini kamaytirish strategiyalari iqtisodiy diversifikatsiyaning asosiy omillari sifatida e'tirof etilgan.

Mahalliy va xorijiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, barqaror rivojlanish nafaqat iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan, balki ekologik xavfsizlik va ijtimoiy farovonlik bilan uzviy bog'liqdir. Shu sababli, iqtisodiyot tarmoqlarida diversifikatsiyani kuchaytirish, energiya va resurslardan samarali foydalanish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini keng joriy etish hamda iqlim o'zgarishiga moslashuv strategiyalarini ishlab chiqish hozirgi davrning eng muhim ilmiy-amaliy masalalaridan biridir.

Mazkur maqolada O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlashda diversifikatsiya va iqlim o'zgarishiga moslashish mexanizmlari o'rganiladi, ularning iqtisodiy samaradorligi va amaliy natijalari tahlil qilinadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda tizimli, tahliliy va statistik yondashuvlar asosida quyidagi metodlardan foydalanildi:

Tizimli tahlil metodi – iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy omillar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aniqlash uchun;

Taqqoslama tahlil – O‘zbekiston iqtisodiyoti rivojlanish tendensiyalarini Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan qiyoslash orqali umumiy xulosalar chiqarish;

Statistik tahlil – O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi, BMT, Jahon banki va FAO ma’lumotlari asosida o‘tgan o‘n yillik iqtisodiy ko‘rsatkichlar tahlili;

Ekonometrik yondashuv – ishlab chiqarish hajmi, resurslardan foydalanish samaradorligi va iqlim o‘zgarishi omillarining iqtisodiy o‘lishga ta’sirini baholash uchun regressiya modellari asosida baholash.

Tadqiqot manbalari sifatida O‘zbekiston Respublikasining “Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi” (2019), “Barqaror rivojlanish maqsadlari-2030” hujjatlari hamda Jahon banki va FAOning rasmiy hisobotlari asos qilib olindi.

Tadqiqot natijalari

O‘zbekiston iqtisodiyotida diversifikatsiya jarayonlari.

O‘zbekiston iqtisodiyotining so‘nggi yillardagi rivojlanishida ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish asosiy yo‘nalishlardan biri bo‘ldi. 2017-yildan boshlab iqtisodiyotning tarkibiy o‘zgarishlari amalga oshirilib, sanoatning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 19,5 foizdan 28,7 foizga oshdi. Xizmatlar sektori 45 foizdan oshib, iqtisodiy o‘lishning asosiy manbaiga aylandi.

Qishloq xo‘jaligida paxta yetishtirish hajmi qisqarib, sabzavot, meva-sabzavot va chorvachilik tarmoqlari rivojlanmoqda. Shu bilan birga, oziq-ovqat sanoati, agrologistika markazlari va eksportga yo‘naltirilgan ishlab chiqarish tarmoqlari kengaymoqda. Bularning barchasi iqtisodiy barqarorlikka ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda.

Iqlim o‘zgarishining iqtisodiyotga ta’siri: O‘zbekiston qurg‘oqchil hududda joylashgan bo‘lib, haroratning har bir darajaga oshishi suv tanqisligini kuchaytiradi. Jahon banki ma’lumotlariga ko‘ra, 2050-yilgacha O‘zbekiston hududida o‘rtacha harorat 2,1°C ga ko‘tarilishi mumkin. Bu esa qishloq xo‘jaligi hosildorligining 10–12% kamayishiga olib keladi.

Iqlim o‘zgarishi faqat agrar tarmoqqa emas, balki sanoat va transport infratuzilmasiga ham ta’sir ko‘rsatmoqda. Issiqlik to‘lqinlari energetika tizimlarida yuklamani oshiradi, elektr ishlab chiqarish tannarxini ko‘paytiradi, suv tanqisligi esa gidroenergetika imkoniyatlarini pasaytiradi.

Tabiiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish yo‘nalishlari: Tabiiy resurslar – O‘zbekiston iqtisodiyotining tayanch manbai. Biroq ularni tejash va qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirish hali yetarli darajada emas. Bugungi kunda qayta tiklanadigan energiya manbalari umumiy energetika balansining 8–9% qismini tashkil etadi. 2030-yilgacha bu ko‘rsatkichni 25% ga yetkazish maqsad qilingan.

Suv tejovchi texnologiyalar, quyosh panellari, shamol elektr stansiyalari va chiqindisiz ishlab chiqarish tizimlarini joriy etish orqali resurslardan foydalanish

samaradorligini oshirish mumkin. Shu bilan birga, chiqindilarni qayta ishlash tarmoqlarini kengaytirish ham ekologik barqarorlikni kuchaytiradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy diversifikatsiya O'zbekistonning barqaror rivojlanish strategiyasida markaziy o'rin egallaydi. U iqtisodiyotning bir nechta yo'nalishlarda barqaror o'sishini ta'minlab, tashqi omillar ta'sirini kamaytiradi.

Birinchidan, diversifikatsiya iqtisodiy xavflarni kamaytiradi. Agar iqtisodiyot faqat xomashyo eksportiga tayanadigan bo'lsa, global narx o'zgarishlari mamlakat daromadlarini keskin kamaytiradi. Shu bois sanoat, xizmatlar va qishloq xo'jaligi tarmoqlarini birdek rivojlantirish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi.

Ikkinchidan, diversifikatsiya ekologik barqarorlikni ta'minlash imkonini beradi. Masalan, suv tejovchi texnologiyalar, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, chiqindisiz ishlab chiqarish jarayonlari nafaqat iqtisodiy, balki ekologik samaradorlikni ham oshiradi.

Uchinchidan, iqlim o'zgarishiga moslashish faqat ekologik masala emas, balki iqtisodiy zaruratdir. O'zbekiston sharoitida bu jarayon sug'orish tizimlarini raqamlashtirish, agrosanoatni modernizatsiya qilish, issiqxona xo'jaliklarini kengaytirish va yangi energiya manbalariga sarmoya kiritish orqali amalga oshirilmoqda.

To'rtinchidan, davlat siyosati barqaror rivojlanishning muhim drayveri hisoblanadi. Davlat ekologik soliq siyosatini kuchaytirishi, yashil kreditlar, ekologik grantlar va subsidiyalar orqali tadbirkorlikni rag'batlantirishi lozim.

Xulosa va tavsiyalar

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

-O'zbekiston iqtisodiyoti uchun ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish barqaror rivojlanishning asosiy omilidir.

-Iqlim o'zgarishining iqtisodiyotga ta'siri kuchayib borayotgan sharoitda ekologik moslashuv strategiyalarini joriy etish muhim.

-Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, suv resurslaridan oqilona foydalanish, chiqindilarni qayta ishlash barqaror rivojlanishning ustuvor yo'nalishlaridir.

-Innovatsion investitsiyalar, raqamlashtirish va ilmiy yondashuvlar iqlim muammolarini yumshatishda asosiy vosita sifatida xizmat qiladi.

-Barqaror rivojlanish strategiyasida iqtisodiy, ekologik va ijtimoiy manfaatlarning muvozanatini ta'minlash eng muhim shart hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4477-sonli "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi to'g'risida"gi qarori.

2. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi ma’lumotlari (2024).
3. Jahon banki. Climate Change and Economic Resilience in Central Asia, 2023.
4. FAO. Food Security and Climate Adaptation in Uzbekistan, 2022.
5. BMT. Sustainable Development Goals (SDGs) Report, 2023.
6. Mahmudov N.M., Berkinov B.B. (2022). Barqaror iqtisodiyot va ekologik xavfsizlikning iqtisodiy mexanizmlari. Toshkent.
7. G‘ulomov S.S., Otajanov U.A. (2021). Innovatsion rivojlanish strategiyasi va iqtisodiy o‘shish omillari. Toshkent. United Nations Development Programme (UNDP). Uzbekistan Green Economy Report, 2024.
8. Xodiyev B.Y., Alimov R.X. (2020). Barqaror rivojlanish nazariyasi va amaliyoti. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
9. Qobulov V.Q. (2023). “Resurslardan foydalanish samaradorligi va ekologik iqtisodiyotning yangi tendensiyalari.” Iqtisodiy tahlil jurnali, №2.

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI SANOATDA EKOLOGIK SAMARADORLIKNI OSHIRISH

Hasanov Husinboy Xudayberganovich

Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti
“Biznes boshqaruv moliya” kafedrasasi assistenti

E-mail: khusinboyh@mail.ru

***Annotatsiya.** Ushbu maqolada sanoat tarmoqlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali ekologik samaradorlikni oshirish masalalari yoritilgan. So‘nggi yillarda O‘zbekiston sanoatida raqamli transformatsiya jarayonlari jadallashib, ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish, resurslardan tejamkor foydalanish va chiqindilarni kamaytirish yo‘nalishlarida sezilarli natijalarga erishilmoqda. Maqolada 2022–2024-yillar davomida ekologik samaradorlik ko‘rsatkichlari tahlil qilinib, “yashil sanoat” modeliga o‘tish jarayonida raqamli texnologiyalarning o‘rni amaliy misollar asosida ko‘rsatib berilgan. Shuningdek, mahalliy olimlar – I. To‘xtayev, M. G‘ulomov va N. Abdurahmonova tomonidan ilgari surilgan ilmiy g‘oyalar asosida sanoatda ekologik innovatsiyalarni joriy etishning nazariy va amaliy asoslari tahlil qilingan. Maqola yakunida raqamli texnologiyalar asosida sanoat korxonalarining ekologik samaradorligini yanada oshirish bo‘yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

***Kalit so‘zlar:** raqamli texnologiyalar, ekologik samaradorlik, yashil sanoat, barqaror rivojlanish, chiqindisiz ishlab chiqarish, resurs tejamkorlik, raqamli transformatsiya, sanoat innovatsiyalari, ekologik xavfsizlik, O‘zbekiston sanoati.*

***Аннотация.** В данной статье рассматриваются вопросы повышения экологической эффективности за счет внедрения цифровых технологий в промышленные отрасли. В последние годы процессы цифровой трансформации в промышленности Узбекистана ускоряются, достигая значительных результатов в областях автоматизации производственных процессов, ресурсосбережения и сокращения отходов. В статье анализируются показатели экологической эффективности за 2022–2024 годы и на практических примерах показана роль цифровых технологий в переходе к модели «зеленой промышленности». Также анализируются теоретические и практические основы*

Ingliz tili muharriri: Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi
Musahhih: Vaxabova Marfua Mirkamalovna
Sahifalovchi va dizayner: Zoirov Sardor Ziyodin o'g'li

2- TOPLAM

2- MAXSUS SON /2025

© Materiallar ko'chirib bosilganda, **“Management and Economics Scientific Research Journal”** jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pulli asosda chop etiladi.

El. pochta: journals@timeedu.uz

Tel.: +998 95 651 90 00

“Management and Economics Scientific Research Journal” jurnali 19.09.2024-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 404368-son reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. Litsenziya raqami:

C-5669639

PNFL: 308906510

Manzilimiz: Toshkent shahar Yakkasaroy tumani
Shota Rustaveli ko'chasi, 114